

ратурознавчого — з теорії строфіки. Але загалом така тенденція не порушує цілісності фахового видання і зумовлена, очевидно, не тільки особистим ставленням укладачів до згаданих питань філології, а й широким зацікавленням загалу цими ґрунтовними питаннями філологічної дисципліни.

До того ж більшість базових філологічних знань, крім широкої подачі в енциклопедії, структурована в цінних і скрупульозно оформлених додатках, що містять великий обсяг сконцентрованої інформації у вигляді карт («Карта говорів української мови») і таблиць. Це стосується викладу матеріалу «Генеалогічна класифікація мов» у Додатку № 1, де подано дані про мовні родини, їх групи, підгрупи, власне мови, включаючи мертві та основні діалекти; у таблиці № 2 «Соціолінгвістична класифікація мов», що базується на ґрунтовному науковому осмисленні цієї інформації в монографії О. Ткаченка «Українська мова і мовне життя світу» (К., 2004). У пригоді тим, хто вивчає українську мову, зокрема школярам і студентам, стануть таблиці, в яких представлено класифікацію приголосних фонем сучасної української літературної мови, артикуляційна схема наголошених голосних, таблиця клавіс дієслів у сучасній українській літературній мові. Також окремим додатком поінформовано користувачів енциклопедії про лауреатів Шевченківської премії в галузі

літератури та публіцистики. Коротку інформацію про кожного з них можна знайти на сторінках енциклопедії.

Відзначимо добротне поліграфічне оформлення видання. Це стосується вдалого підбору шрифтів, абзацних розміток між кожною з енциклопедичних статей, зовнішнє оформлення, включаючи форзац. Проте є, на жаль, і деякі технічні вади. Зокрема, непоганий підбір персоналій, яким присвячено у виданні окремі гасла, частково нівелюється через недоукомплектованість світлинами. Також трапляються коректорські недогляди, зокрема у статті про тремкі звуки (с. 417) у скороченні замість Т. з. подано Д. з. (очевидно, Д. — дрижачі). На окремі з них, наприклад, **північні наріччя** замість **північне наріччя**, **східнополтавський говір** замість **східнополіський говір** на форзаці, як і на деякі інші коректорські помилки, видавництво звертає увагу у спеціальному вкладиші.

Однак усі ці зауваження не впливають на культурну та інтелектуальну цінність праці, адже важливість і своєчасність «Малої філологічної енциклопедії», її науковість та широка інформативність свідчать про те, що довідник витримає ще не одне перевидання і послужить корисним підручником з філології для багатьох поколінь.

О. МИХАЛЬЧУК

Жайворонок В. В.

УКРАЇНЬСЬКА ЕТНОЛІНГВІСТИКА. НАРИСИ

К. : Довіра, 2007. — 262 с.

Дослідження законів організації ментальної та вербальної картин світу етносу й носія етнічної свідомості, діалектики переходу від світоглядної до мовно-когнітивної парадигми, мовно-концептуальних мереж «симфонічної особистості» (Л. Карсавін) етносу відбиває сучасні проблеми гуманітарного пізнання і тому посідає важливе місце серед сучасних проблем лінгвістичної філософії, етнолінгвістики, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, лінгвопрагматики, лінгвостилістики, етнопсихології. Сказане визначає вчасність появи монографії В. В. Жайворонка «Українська етнолінгвістика. Нариси». Це дослідження становить комплекс разом із його іншою фундаментальною працею «Знаки української етнокультури. Словник-довідник» (К., 2006. — 703 с.), де зафіксовано і протягом багатьох років наукової твор-

чості скрупульозно опрацьована українська лексика з етнокультурним змістом, яка відбиває історичну долю та світогляд українського народу.

Праця складається із вступного слова «Від автора», п'яти основних розділів, післямови та списку літератури.

Невеликі підрозділи «Від автора» і «Післямова» облямовують основний текст і подають світоглядні координати автора праці щодо основної проблематики книги: посилення на мовні заповіді І. Огієнка, коментар пропорційності відображення мовою фундаментальних категорій буття. Джерела формування психотипу носія української мови становлять ті концептуальні тези автора, з яких випливає впевненість, що не лише людина впливає на мову, але й мова формує особистість.

Перший розділ книги має теоретичний характер і складається з двох основних підрозділів: у першому осмислено етнолінгвістику в колі суміжних наук (філософії, культурології, фольклористики, етнології, міфології, психології, поетики, лексикології, ономастики, фразеології, діалектології, стилістики), у другому описано деякі аспекти етнолінгвістичних досліджень, зокрема мова в житті етносу, слово в контексті етнокультури; філософія речей та етносимволіка імен, етносимволіка форми слова й висловлення. Зміст першого підрозділу є внеском не лише в розбудову теорії етнолінгвістики, а й до укладання курсів етнолінгвістичного циклу у вищих навчальних закладах. Зміст другого підрозділу, який складається з окремих нарисів, є особливо цінним для наукових розвідок на зразок дисертаційних досліджень науковців та магістерських розвідок студентів. Кожний фрагмент першого розділу є невеликою розвідкою-есе, що окреслює коло певних етнолінгвістичних питань і дає імпульс думці дослідника.

Другий розділ «Етнолінгвістичні студії О. О. Потєбні» висвітлює лише три, але ключові питання теорії мови корифея української етнолінгвістики: національна мовотворчість і мовотворець, міфологія і мовний світ народу, мовні одиниці-етносимволи. Попри існування значної кількості мовознавчих коментарів до теоретичної спадщини О. О. Потєбні, кожний новий етап розвитку лінгвістичної думки корелює з іншою площиною багатовимірної теорії вченого, сучасний етнолінгвістичний резонанс праць якого важко переоцінити.

Третій розділ демонструє історико-етнолінгвістичну проекцію праці і включає такі підрозділи: лексична підсистема мови і значення мовних одиниць, мова як продукт етноспільноти і як засіб самовираження мовця, національно забарвлене слово І. Котляревського, ідіостилістика Т. Шевченка: мовні засоби і стилістичні фігури. Останній підрозділ, найбільший за обсягом, є результатом багатолітньої роботи автора книги над ключовими питаннями шевченкознавства і становить неабиякий інтерес для мовознавців, дослідників творчості Шевченка, викладачів вузів і вчителів шкіл.

Четвертий розділ праці висвітлює такі питання: слово в етнологічному аспекті, символізація імені в народному світосприйманні, рецепція лексичних запозичень в українській мовній картині світу, українські обрядові мовні формули на етнокультурному тлі, перспективи лексикографічного опису етномовних одиниць (зазначимо, що почасти вони вже реалізовані В. В. Жайворонком при укладанні словника-довідника «Знаки української етнокультури», про який тут

уже згадувалося). Особливий інтерес, передусім для лінгвістів (особливо когнітивістів), психологів і фахівців у галузі етики становитиме осмислення автором мовних обрядових формул українського народу, які можуть відкрити багато таємниць особливостей етнонаціонального мовомислення українця. Цей фрагмент дослідження виявився дещо неочікуваним, але дуже цікавим; у його центрі опинився концепт «людина» в кількох образно-асоціативних вимірах і обрядових формулах з їхнім сакральним змістом: *людина — вода/риба, людина — верба, людина — весна, людина — бджола, людина — земля*. Така проекція дослідження знайде багатьох послідовників у науковому середовищі і буде корисною для вузівської та шкільної інтерпретації мовних явищ.

П'ятий розділ праці складається з кількох розвідок етнолінгводидактичного характеру, в центрі якого — актуальні тези, якими постульовано роль мови (і служителів Слова — філологів) у суспільстві. Кожна теза не є умоглядною, а виводиться з певного фрагмента багатого пареміологічного фонду українського народу, що спричиняє їхню філософічність і водночас життєвість: «Гостре словечко коле сердечко», «Слово може врятувати людину, слово може вбити», «Пізнати з мови, хто якої голови». З цього розділу видно не лише глибоку ерудицію автора праці, але — що дуже важливо для нинішнього нашого суспільства — добру гуманну людину, якій болять негаразди суспільства. Усі, кому небайдужі мовні проблеми, а особливо шкільні вчителі, знайдуть у цьому розділі багатий матеріал для дидактичних роздумів і накреслять шляхи глибокого пізнання учнем скарбів української мови та культури.

Список літератури містить сотні імен переважно українських та російських учених, працям багатьох з яких судилося ввійти до золотого фонду етнолінгвістичних досліджень.

У цілому дослідження В. В. Жайворонка є глибокою і змістовною працею, становить істотний внесок у сучасну лінгвістичну науку, зокрема в царину етнолінгвістики. Широкий спектр думок, представлених в авторському аналізі праць учених XIX — початку XX ст., скрупульозний аналіз значного масиву мовних даних характеризують цю працю як таку, що сприятиме подальшому розвитку етнолінгвістичної теорії та проблематики суміжних сфер: етнології, етнокультурології, етнопсихології та ін.

Особливості українського етнонаціонального світогляду, носієм якого є автор книжки, проходять через усю працю і помітно позначаються на сильних позиціях тексту, характерних для мовомислення українця: посвяті батькам, фотографії автора і супровідній цитаті, коротеньких, але містких текс-

тах розділів «Від автора» і «Післямова», оздобленні першої сторінки кожного розділу і цитатах, які їм передують, окресленні титульної назви монографії.

Книжка розрахована на науковців, викладачів вищих навчальних закладів і вчителів середньої школи, студентів та учнів. Вона стане добрим порадиником для всіх охочих долучитися до скарбів української мови, культури, ментальності, релігії, психології українського народу.

Праця В. В. Жайворонка дуже добре видана, бездоганна з боку оформлення: серед-

нього формату, зручного в користуванні, у твердій обкладинці, на якій зображено стилізовані артефакти етнічної культури українського народу. Книжка має всього одну ваду — невеликий наклад (1500 примірників), яку, сподіватимемося, видавці ще виправлять, — адже такі дослідження високого попиту, на жаль, нечасто потрапляють на книжковий ринок України.

Н. СЛУХАЙ

Brovchenko T. O., Korolova T. M.

ENGLISH PHONETICS: CONTRASTIVE ANALYSIS OF ENGLISH AND UKRAINIAN PRONUNCIATION

Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2006.— 2-е вид. випр. і доп.— 296 с.

Підручник із фонетики англійської мови Т. О. Бровченко й Т. М. Корольової є посібником, призначеним для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів України. Досі вітчизняна вища школа не мала сучасного фундаментального та систематизованого посібника або підручника з фонетики англійської мови (в зіставленні з українською), який містив би комплексний аналіз фонетичних засобів сегментного та супraseгментного рівнів. Тому поява рецензованого навчального посібника має дуже важливе значення і заповнює цю лакуну.

Зазначимо, що перше видання підручника датоване 1964 роком; саме той варіант підручника понад 40 років був найпоширенішою книжкою, що використовувалась на факультетах іноземних мов як підручник із теоретичної фонетики англійської мови, контрастивного і типологічного аналізу фонетичних та фонологічних особливостей англійської та української мов. Поява другого видання підручника є важливою подією у вітчизняному мовознавстві.

Посібник «English Phonetics» містить систематизоване викладання відповідної дисципліни і складається з двох частин: «Сегментні одиниці мовлення» і «Супraseгментні одиниці мовлення», в яких, відповідно, описані особливості звукового та інтонаційного оформлення мовлення англійською та українською мовами. Тут крім питань, пов'язаних з інвентарем сегментного та супraseгментного рівнів у фонетиці, розглядаються проблеми зіставного аналізу всіх фонетичних параметрів в англійській та українській мовах, моделювання мовної діяль-

ності, проблеми сучасних методів фонетичного аналізу мовлення, а також таке важливе питання, як роль фонетичних засобів в актуалізації комунікативного наміру мовця та емоційного забарвлення мовлення.

Кожна частина посібника містить необхідну кількість розділів, що відповідає обраним напрямкам класифікації матеріалу, системності його представлення та забезпечує дотримання принципу доступності викладання для студентської аудиторії. Перша частина підручника містить розділи, в яких ідеться про класифікацію голосних та приголосних звуків в англійській та українській мовах, особливості вимови звуків у мовленнєвому потоці, склад і словесний наголос в англійській та українській мовах. Друга частина висвітлює структурні та фонетичні особливості супraseгментного рівня, компоненти інтонації та механізми їх взаємодії в усному мовленні при оформленні синтагми і фрази, функції інтонації, їхню взаємодію в мовленні, типологію механізмів взаємодії функцій інтонації в двох зіставлених мовах, просодичні засоби репрезентації компонентів функціонально-семантичних полів модальності в мовленні. Виклад навчального матеріалу є доступним за формою та змістом.

Одним із незаперечних позитивних моментів підручника є те, що композиція посібника не обмежує викладача у виборі порядку подання матеріалу, але дозволяє при потребі використовувати окремі розділи книги в іншій послідовності.

Інформаційна цінність та новизна видання полягає в проведенні чіткої класифікації звукового складу, просодичного оформлення